

УДК 355.1-057.36:159.9:316.286
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212617>

Наталя ШАЛИГІНА,
orcid.org/0000-0002-4212-0049
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Навчально-наукового центру іноземних мов
Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського
(Київ, Україна) nataliashalyhina30@gmail.com

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Статтю присвячено обґрунтуванню науково-теоретичних засад дистанційного навчального курсу розвитку іноземномовної компетентності військових фахівців. З'ясовано, що дослідженню проблеми інформатизації освіти, різних аспектів організації дистанційного навчання та теоретико-методичних засад застосування інформаційно-комунікаційних технологій присвячено праці багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців. Аналіз педагогічної теорії і практики показує, що за останні роки розроблено та впроваджено в освітній процес низку ефективних дистанційних курсів вивчення іноземних мов для фахівців різних професійних галузей. Зростаючі потреби Збройних сил України у військових фахівцях із функціональним рівнем володіння іноземною мовою (СМР 2) згідно зі стандартом НАТО STANAG 6001 та неможливість з об'єктивних причин забезпечити мовну підготовку великої кількості військовослужбовців на курсах іноземних мов зумовлюють необхідність розроблення дистанційного навчального курсу для розвитку іноземномовної компетентності саме військових фахівців, що й зумовлює важливість та актуальність нашого дослідження.

З'ясовано, що під час розроблення такого курсу необхідно враховувати основні положення компетентнісного, комунікативного, суб'єктно-діяльнісного, соціокультурного та контекстного підходів, а також вимоги загальнодидактичних принципів навчання: науковості, систематичності, свідомості й активності, доступності, індивідуального підходу, міцності знань, навичок і вмій. Аналіз науково-методичної літератури у цій галузі, педагогічного досвіду розроблення й реалізації дистанційних навчальних курсів для фахівців та особливостей мовної підготовки військових фахівців дав змогу визначити нормативні, організаційно-методичні та технічні вимоги до курсу.

Перспективи подальшого дослідження визначеної проблеми вбачаються у розробленні структури дистанційного навчального курсу, доборі та організації навчального змісту, розробленні завдань і системи вправ для реалізації навчальних цілей розвитку іноземномовної компетентності військових фахівців.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційний навчальний курс, інформаційно-комунікаційні технології, іноземномовна компетентність, військовий фахівець.

Natalia SHALYHINA,
orcid.org/0000-0002-4212-0049
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Foreign Languages Educational and Research Center
of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy
(Kyiv, Ukraine) nataliashalyhina30@gmail.com

SCIENTIFIC AND THEORETICAL FUNDAMENTALS OF THE DISTANCE LEARNING COURSE OF DEVELOPMENT OF MILITARY SPECIALISTS' FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE

The article is devoted to the substantiation of scientific and theoretical bases of the distance learning course aimed at developing military specialists' foreign language competence.

It was found that the works of many foreign and domestic scientists have been devoted to the study of the problem of informatization of education, various aspects of the organization of distance learning and theoretical and methodological principles of application of information and communication technologies. The analysis of pedagogical theory and practice shows that in recent years a number of effective distance courses for learning foreign languages have been developed and introduced into the educational process for specialists in various professional fields.

The growing needs of the Armed Forces of Ukraine for military specialists with a functional level of foreign language proficiency (Level 2) in accordance with «STANAG 6001» (NATO Standardization Agreement) and the inability for

objective reasons to provide language training to a large number of servicemen in foreign language courses necessitates the development of the distance learning course of the development of military specialists' foreign language competence, which determines the importance and topicality of this study.

It was found that during the development of such a course it is necessary to take into account the main provisions of the competency-based, communicative, learner-centered and activity, socio-cultural and context-based methodological approaches, as well as the requirements of general didactic principles of teaching – scientificity, systematicity, awareness and activity, comprehensibility, individual approach, strength of knowledge, skills and abilities.

Due to the analysis of scientific and methodological literature in this area, pedagogical experience in the development and implementation of distance training courses for specialists and specific features of language training of military specialists the regulatory, organizational-methodological and technical requirements for the course have been determined.

The prospects for further study of this problem are seen in working out the structure of the distance learning course, the selection and organization of educational content, the development of tasks and system of exercises for the implementation of educational goals of the development of military specialists' foreign language competence.

Key words: *distance learning, distance learning course, information and communication technologies, foreign language competence, military specialist.*

Постановка проблеми. Мовна підготовка військових фахівців займає пріоритетне місце у системі вищої військової освіти, що зумовлено поглибленням стратегічного партнерства України з НАТО, її активною участю в міжнародних зусиллях, спрямованих на подолання загроз миру і безпеці у світі.

Однак аналіз системи мовної підготовки особового складу Збройних сил України (далі – ЗС України) свідчить про деякі проблемні питання, що негативно впливають на її ефективність. Так, навчання майбутніх військових фахівців іноземним мовам у ВВНЗ (ВП ВНЗ) на тактичному рівні не забезпечує досягнення більшістю з них цільового рівня мовної підготовки СМР 2 (стандартизований мовленнєвий рівень за мовним стандартом НАТО STANAG 6001). Це призводить до того, що на курсах іноземних мов (далі – курсах ІМ) для особового складу ЗС України переважно створюються навчальні групи військових фахівців із цільовим рівнем підготовки СМР 1 (виживання), недостатнього для здійснення професійної діяльності в іноземному професійному та соціальному середовищі. Це призводить до хронічного дефіциту в ЗС України офіцерів із функціональним рівнем володіння іноземною мовою (СМР 2). Окрім цього, ще однією проблемою є перерване навчання між курсами із цільовими рівнями СМР 1 та СМР 2, що значно уповільнює процес вивчення офіцерами іноземної мови та досягнення ними функціонального рівня її володіння. Передусім це пов'язано з неможливістю бути відірваним від служби по декілька разів для проходження курсів ІМ. Ситуація ускладнюється й відсутністю цільової мовної підготовки особового складу підрозділів, які готуються до участі в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки (далі – МО ПМБ), багатонаціональних навчаннях, навчання за кордоном тощо, що обмежує їхню здатність до взаємодії з підрозділами країн-парт-

нерів та роботи з місцевим населенням під час виконання завдань за призначенням.

Дистанційні технології навчання інтегруються в навчальний процес для організації самостійної навчальної діяльності курсантів і слухачів ВВНЗ у позааудиторних умовах. З огляду на це, запровадження дистанційного навчального курсу (далі – ДНК) розвитку іноземної компетентності військових фахівців для досягнення ними функціонального рівня володіння іноземною мовою (СМР 2) дасть змогу залучити до мовної підготовки значно більшу кількість військових фахівців, що неможливо забезпечувати в умовах навчання на курсах ІМ.

Аналіз досліджень. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року підкреслюється, що одним із пріоритетів її розвитку є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), що забезпечує вдосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, а серед основних завдань зазначається створення умов для розвитку індустрії сучасних засобів навчання (навчально-методичних, електронних, інформаційно-комунікаційних).

У сучасній педагогічній теорії і практиці проблемами інформатизації освіти, у тому числі й дистанційного навчання, займалися багато зарубіжних та вітчизняних науковців: О. Андрєєв, В. Биков, Ю. Богачков, А. Гуржій, М. Жалдак, Л. Карташова, В. Кухаренко, В. Лапінський, А. Манако, Є. Полат, С. Пейперт, М. Резнік, О. Рибалко, Н. Сиротенко, О. Спірін, С. Семеріков, Ю. Триус, А. Хуторський та ін. Теоретичним та методичним засадам застосування ІКТ в освіті присвячено праці О. Ворокіна, О. Глазунової, Т. Коваль, О. Колгатіна, Н. Морзе, С. Ракова, О. Співаковського, В. Стасюка, В. Ягупова та ін. Вагомий внесок у дослідження проблеми

використання ІКТ для розвитку іншомовних навичок та умінь у різних видах мовленнєвої діяльності зробили Т. Каменєва (навчання ділового електронного листування з використанням електронного підручника), Н. Майер (модель самостійного оволодіння діловим писемним спілкуванням із використанням електронного кейсу), О. Синєкоп (методика формування навичок і розвитку вмінь написання англomовного наукового проблемно-тематичного повідомлення з використанням інтелект-карти, блогу і вікі), В. Стрілець (проектна методика навчання іноземної мови із застосуванням інформаційних технологій).

Згідно з Наказом «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», *під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.* У документі визначено та пояснюються основні терміни, пов'язані з дистанційним навчанням. Так, дистанційні технології – це комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах; вони уможливають реалізувати цілеспрямоване та методично організоване керівництво навчальною й пізнавальною діяльністю студентів і базуються на використанні широкого спектра ІКТ. Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання – це система засобів, прийомів, кроків, послідовне здійснення яких забезпечує виконання завдань навчання, виховання і розвитку особистості. Інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, накопичення, зберігання та доступу до вебресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету (Наказ Міністерства освіти і науки України № 466 від 2013 р.).

Аналіз наукової літератури свідчить, що більшість учених також пов'язує поняття «ІКТ» із різноманітними методами, прийомами, засобами та процесами збирання, зберігання, опрацювання і пошуку інформації. Нині ІКТ застосовують

у багатьох сферах життєдіяльності, але найвагоміший позитивний вплив вони мають на освіту.

Створення за рахунок і на основі впровадження ІКТ нових і додаткових умов підвищення якості освіти досягається шляхом (Биков, 2010): розроблення і широкого впровадження в практику освіти нових особистісно орієнтованих технологій навчання й учіння; диференціації і демократизації навчально-виховного процесу для найповнішого розвитку схильностей і здібностей людини, задоволення її запитів і потреб, розкриття її творчого потенціалу; організації ефективної колективної навчальної діяльності, у тому числі екстериторіальної та спільної міжнародної (освіта без кордонів); розширення простору і підвищення ефективності вільного доступу до інформаційних (у тому числі міжнародних) освітніх ресурсів, баз даних і знань, розвиток засобів формування, зберігання, пошуку і представлення інформаційних освітніх матеріалів, створення автоматизованих бібліотечних систем; створення нового покоління комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, у тому числі комп'ютерних програмних засобів навчального призначення; розвитку засобів оцінювання результатів навчальних досягнень учнів, впливу педагогічних інновацій на результати навчальної діяльності, засоби управління навчанням.

М. Жалдак зазначає, що вдосконалення і розвиток сучасних ІКТ як сукупностей методів, засобів і прийомів, використовуваних для збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання всіляких повідомлень і даних суттєво впливають на характер виробництва, наукових досліджень, освіти, культуру, побут, соціальні взаємини і структури (Жалдак, 2011). Саме застосування ІКТ несе в собі величезний мотиваційний потенціал і відповідає принципам індивідуалізації навчання (Гуржій та ін., 2013: 25). На думку В. Стасюка, використання сучасних ІКТ, нарощування дослідницького, експериментального потенціалу мають розглядатися як основа підготовки військових фахівців й основний інструментарій покращення якості вищої військової освіти (Стасюк, 2013: 145).

А. Гуржій, Л. Карташова та В. Лапінський зазначають, що інформатизацію процесу навчання іноземних мов можна розглядати як ціле, що складається з трьох компонентів: технічної і комунікаційної достатності – забезпечення навчальних закладів комп'ютерним обладнанням, швидкісними каналами прийому й передавання інформації; сучасних цифрових освітніх ресурсів для забезпечення якісного, ефективного навчання; кваліфікованих користувачів як суб'єктів, готових

до використання перших двох компонентів (Гуржій та ін., 2013: 19).

Однак існують певні проблеми розроблення та реалізації ДНК розвитку іншомовної компетентності військових фахівців, а саме: недостатнє обґрунтування наукових підходів та вимог до курсу; проблема відбору навчального змісту, засвоєння якого забезпечить розвиток іншомовної комунікативної компетентності для досягнення СМР 2 за мовним стандартом НАТО STANAG 6001; відсутність системного підходу до того, які саме ІКТ застосовувати для ефективності курсу; трудомісткість процесу розроблення та реалізації курсу через великі затрати часу та праці викладачів під час відбору й підготовки навчального матеріалу; проблема застосування ІКТ для розвитку навичок та вмій говоріння іноземною мовою, що пов'язано зі специфікою й механізмом цього виду мовленнєвої діяльності; недостатня методична підготовленість викладачів щодо використання ІКТ та організації навчання під час ДНК.

Мета статті – обґрунтування науково-теоретичних засад дистанційного навчального курсу розвитку іншомовної компетентності військових фахівців.

Виклад основного матеріалу. Центральним компонентом навчальної дисципліни в дистанційному навчанні є *дистанційний курс* – комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у навчальному віртуальному середовищі для організації дистанційного навчання на основі інформаційних і комунікаційних технологій за моделлю дистанційного навчання. Навчально-методичні матеріали можуть бути представлені у формі: електронних інтерактивних навчальних матеріалів (аудіо-, відео-, фото-, графічні матеріали тощо); друкованих матеріалів (навчальні посібники, опорні конспекти, методичні рекомендації, текстові файли тощо); додаткових навчальних засобів (що містять довідки, електронні підручники та посібники, енциклопедичні посилання тощо для поглиблення пізнавальних можливостей дистанційного курсу). Система освітніх послуг включає підсистеми та передбачає: забезпечення слухачів навчальними матеріалами; забезпечення необхідної адаптації на початку навчання та мотивування впродовж усього процесу, а також інтерактивної взаємодії слухачів і викладача; організацію самостійної роботи слухачів; технічну підтримку дистанційного навчання (Биков та ін., 2008).

Під час розроблення ДНК розвитку іншомовної компетентності військових фахівців необхідно враховувати основні положення компетентніс-

ного, комунікативного, суб'єктно-діяльнісного, соціокультурного та контекстного підходів.

Суть *компетентнісного підходу* полягає у тому, що фахівець має володіти певною низкою компетентностей – сукупністю знань, умінь та навичок, способів діяльності, необхідних для ефективного здійснення відповідної професійної діяльності. Це зумовлює закономірність суб'єктної, діяльнісної, фахової та практичної орієнтованості підготовки фахівців у системі професійної освіти як творчих суб'єктів професійної діяльності (Ягупов, 2013).

Комунікативний підхід актуалізує максимальне наближення навчального процесу до реальних умов повсякденного та професійного спілкування, що передбачає предметність процесу комунікації (добір типових повсякденних та професійно зорієнтованих тем і комунікативних ситуацій), використання технологій інтерактивного та проблемно-ситуативного навчання, що сприяє набуттю досвіду іншомовного спілкування і розвитку іншомовної компетентності.

Застосування *суб'єктно-діяльнісного підходу* передбачає спрямування освітнього процесу в рамках ДНК на особистість військового фахівця, його розвиток як суб'єкта пізнання, спілкування та професійної діяльності. Отже, освітній процес повинен здійснюватися з урахуванням природних механізмів пізнання, особистісних та поведінкових особливостей військових фахівців, змісту та особливостей їхньої професійної діяльності, а також на основі плідної взаємодії викладача і слухача.

Важливим є застосування *соціокультурного підходу*, що має базуватися на інтегрованому розвитку іншомовної компетентності та культури спілкування в конкретному соціальному середовищі. Необхідно сформулювати у військових фахівців чітке усвідомлення того факту, що поведінка всіх суб'єктів соціального та професійного спілкування зумовлена їхньою культурною приналежністю й етнопсихологічними особливостями.

Контекстний підхід передбачає організацію такої форми активного навчання, яка орієнтована на професійну підготовку військових фахівців і реалізовується за допомогою системного використання професійного контексту; поступове насичення навчального процесу елементами професійної діяльності (Вербицький, Ільязова, 2011).

Науковці Ю. Богачков, В. Биков, В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротенко зазначають, що дистанційний курс має ґрунтуватися на таких педагогічних принципах (Биков та ін., 2008):

– від навчання до самонавчання. ІКТ змінюють умови і характер здобуття знань, ролі, зв'язки

та взаємодію між суб'єктами освітнього процесу. Це дає можливість перейти від суто процесу навчання (передачі інформації) до самонавчання, коли слухач сам опрацьовує отриману інформацію, конструюючи свої знання і засоби діяльності, розвиваючи навички й уміння;

– *домінуюча роль слухача*. Навчання у дистанційній формі розглядається для фахівця як активний, індивідуальний та соціокультурний процес, що забезпечує конструювання розуміння та компетентності. Під час навчання слухач створює свою особисту систему знань за інформаційним простором дисципліни, використовуючи засоби навчання (діяльності), і розвиває нові, власні підходи, навички та вміння, необхідні для професійної діяльності.

– У цьому контексті В. Ягупов зазначає, що для актуалізації позитивних аспектів дистанційного навчання і творчого використання ІКТ у системі післядипломної освіти необхідно актуалізувати суб'єктний потенціал як педагогів, так і слухачів і забезпечувати їхню суб'єктну поведінку як суб'єктів педагогічної та навчальної діяльності. Викладач стає наставником-консультантом, який координує навчальну діяльність слухача, а слухач – самостійним, автономним і відповідальним суб'єктом навчальної діяльності (Ягупов, 2018: 211);

– *конструювання навчального простору та навчальних порад*. Навчальний матеріал інтегрується з управлінням контентом під час педагогічного проектування і стає віртуальною інформацією в мережі. Конструювання навчального простору, насиченого сучасними медіа засобами, дає змогу слухачу використовувати доступ до знань і засобів для особистої їх організації, вибору та критичного аналізу;

– *активне навчання та стратегії навчання*. Слухач займає активну позицію під час дистанційного навчання і, відчуваючи себе суб'єктом цього процесу, стає відповідальнішим, свідомо вибирає і застосовує зручні й ефективні навчальні стратегії навчання. Такий підхід до пізнавального представлення знань (організація, вибір, критичний аналіз) відповідає метапізнавальним стратегіям планування, контролю та регулювання особистого навчального процесу, а також сприяє поширенню внутрішніх мотиваційних та зовнішніх підтримуючих ресурсів;

– *самоорганізоване та самоскероване навчання*. Слухач дотримується вимог до навчання, якщо може самостійно використовувати навчальне середовище відповідно до індивідуальних навчальних установ чи адаптувати

його до своїх потреб (самоорганізація), чи якщо створені сприятливі умови для керування своїм навчальним часом та вибору зручних навчальних засобів (самоскерованість);

– *загальні компетенції*. Нині освітній процес фокусується на навчальних результатах. Через зростаючу необхідність використовувати різноманітні знання в діяльності оволодіння загальними компетенціями набуває більшої значущості (уміння виявляти причину та наслідок; урахувати кількісний та якісний боки явища; виявляти та розв'язувати протиріччя; переходити від усебічного підходу до конкретного розгляду; бачити часткове та загальне; ставитися критично до отриманих результатів; перетворювати та перегруповувати матеріал, що вивчається, тощо);

– *інтерактивне, кооперативне навчання та співробітництво*. Суть принципу полягає у тому, що реалізація навчання відбувається у соціальних зв'язках, через взаємодію. Завдяки комунікації дистанційна форма навчання не лише інтенсифікує процес та активізує діяльність, а й відкриває соціальний вимір, який сприяє залученню до дії соціальних компетенцій. Ці компетенції відіграють особливу роль в освітньому процесі й уможливають інтерактивне навчання та співробітництво;

– *інтернаціональна та міжкультурна комунікація*. Міжнародна комунікація є засобом для порозуміння та інструментом наближення до нових горизонтів пізнання, де персональні знання можуть інтегруватися у глобальну наукову культуру та сприяти міжкультурному розумінню.

Водночас освітній процес в умовах ДНК має вибудовуватися з дотриманням загальнодидактичних принципів навчання: науковості, систематичності, свідомості й активності, доступності, індивідуального підходу, міцності знань, навичок і вмінь.

Принцип науковості означає, що всі знання, навички й уміння, якими слухач оволодіває під час навчання на ДНК, а також застосовувані ІКТ та методи навчання знаходяться в повній відповідності із сучасною наукою.

Принцип систематичності в навчанні вказує на те, що знання, навички й уміння слухачів у процесі навчання формуються і розвиваються у визначеній, педагогічно обґрунтованій логічній послідовності: перехід від простого до складного, від відомого до невідомого.

Принцип свідомого й активного навчання передбачає підтримання мотивації слухачів, їхнього прагнення до отримання знань, навичок і вмінь у процесі вивчення курсу.

Принцип доступності в навчанні передбачає, що воно має бути посилюючим, відповідати здібностям і можливостям слухачів. Під час розроблення курсу цей принцип визначає види навчальних завдань, їх зміст, обсяг і складність, методи навчання.

Принцип міцності знань, навичок і вмінь припускає таку організацію навчання під час ДНК, за якої слухач у процесі моделювання професійно орієнтованої ситуації зможе відтворити у пам'яті отримані знання, уміння, навички та застосувати їх на практиці.

У процесі створення ДНК розвитку іншомовної компетентності військових фахівців необхідно також керуватися низкою вимог, які ми виокремимо у три групи: *нормативні, організаційно-методичні та технічні*.

Щодо *нормативних вимог*, то кожен дистанційний курс має відповідати вимогам галузевих стандартів відносно змісту, обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки фахівців, діючим в університеті регламентуючим документам щодо організації освітньої діяльності, навчальним планам та чинній програмі навчальної дисципліни.

Цілі та завдання ДНК розвитку іншомовної компетентності військових фахівців мають відповідати основним положенням Концепції мовної підготовки особового складу ЗС України, затвердженої Наказом Міністра оборони України від 01.06.2009 № 267. Як зазначається у Концепції, мовна підготовка особового складу ЗС України покликана забезпечити формування іншомовної комунікативної компетентності у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Рівень володіння цими мовленнєвими вміннями оцінюється за шкалою СМР, що відповідає рівням мовленнєвої компетенції за мовним стандартом НАТО STANAG 6001 (Наказ Міністерства оборони України № 267 від 01.06.2009). Володіння іноземною мовою на «функціональному» рівні СМР 2 у комплексі з вимогами до військової підготовки характеризує рівень готовності офіцера виконувати свої професійні обов'язки під час МО ПМБ, військово-дипломатичної діяльності, міжнародних військових навчань та інших заходів. Нормативні вимоги до ДНК визначають основні навчальні цілі, тематику інформаційного та навчального контенту, його обсяг та рівень складності.

Організаційно-методичні вимоги передбачають дотримання у процесі розроблення ДНК специфічних методичних принципів навчання (комунікативності, ситуативності, інтерактивності, практичної та військово-професійної спрямова-

ності), педагогічних вимог щодо структури курсу, основних форм навчання та організації й відбору навчального матеріалу, а також видів і форм контролю знань та вмінь.

Принцип комунікативності передбачає такий добір методів і прийомів навчання, навчального матеріалу та вправ, які б забезпечували моделювання у процесі навчання реальних типових ситуацій професійного та повсякденного спілкування.

Принцип ситуативності передбачає відбір та організацію матеріалу на основі типових ситуацій і проблем професійного та повсякденного спілкування, оскільки мотивація до спілкування виникає лише в ситуаціях, значущих для співрозмовників.

Суть *принципу інтерактивності* полягає у тому, що знання не передаються слухачам механічно, в готовому вигляді, а здобуваються ними самостійно у процесі спільної, колективної творчої діяльності, що вимагає активного використання інтерактивних методів і прийомів навчання.

Принцип практичної та військово-професійної спрямованості полягає у тому, що розвиток іншомовної компетентності військових фахівців неможливий без урахування специфіки професійної діяльності та актуальних потреб їх повсякденного спілкування, що зумовлює добір професійно-орієнтованого навчального матеріалу та завдань.

Структура дистанційних курсів може варіюватися залежно від освітніх цілей та навчального змісту, однак *уніфікована узагальнена структура ДНК має містити такі елементи*: анотація; вступ (загальна інформація про курс, цілі та завдання); методичні рекомендації щодо використання вебресурсів курсу, організації самостійної роботи слухачів, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо; структурований навчальний зміст, поділений на розділи, підрозділи, теми, завдання тощо; тестові завдання для перевірки та контролю знань, навичок та вмінь; глосарій основних фахових термінів; список рекомендованої додаткової літератури та Інтернет-ресурсів для вивчення іноземної мови; інформація про авторський колектив.

Алгоритмізація навчання, що вимагає ретельного розроблення чіткої структури всього курсу – інструкції та методичні вказівки, презентація навчального змісту, його опрацювання за допомогою завдань і вправ, тести для контролю знань, зворотній зв'язок тощо, – дає змогу врахувати особливості механізму вивчення іноземних мов та навчання загалом, забезпечити умови для засвоєння навчального матеріалу, його опрацювання, своєчасного контролю й оцінювання

результативності освітньої діяльності слухачів.

Основною формою організації освітнього процесу під час дистанційного курсу є самостійна робота. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання забезпечуються передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному (режимі реального часу – текстовий чат, вебінар тощо) або асинхронному режимі (Наказ Міністерства освіти і науки України № 466, 2013 р.). Самостійна робота слухачів передбачає вивчення навчальних матеріалів ДНК, до яких вони мають доступ через мережу Інтернет. Вимоги та рекомендації щодо самостійного вивчення навчального матеріалу визначаються навчальною програмою дисципліни, методичними вказівками, інструкціями і завданнями, що містяться в дистанційному курсі.

Особливої уваги потребує відбір навчального матеріалу, який передбачає таку послідовність: вивчення тем, сфер і ситуацій професійного спілкування; пошук і підготовка текстових автентичних матеріалів; розроблення системи завдань і вправ для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності на основі відібраного матеріалу; відбір, опрацювання та систематизація військової термінології згідно з вимогами цільового рівня підготовки (СМР 1, СМР 2); створення глосарію фахової лексики для відповідного рівня. Загалом можемо виділити такі *основні вимоги до організації та відбору навчального змісту* в контексті розроблення ДНК для військових фахівців: навчальний зміст курсу має бути структурованим та послідовним, охоплюючи матеріал із поступовим підвищенням рівня складності від СМР 1 до СМР 2; зміст навчального матеріалу та текстів має бути контекстним – професійно орієнтованим та відповідати професійним потребам військових фахівців; навчальний зміст має узгоджуватися із цілями мовної підготовки військових фахівців за мовним стандартом НАТО STANAG 6001.

Моніторинг та оцінювання навчальної діяльності слухачів під час ДНК включає *такі види контролю*: вхідний (проводиться перед вивченням курсу з метою визначення рівня знань, відповідних навичок та вмінь); проміжний (проводиться для визначення рівня засвоєння знань та розв'язності відповідних навичок та вмінь після вивчення відповідної теми); підсумковий (проводиться для оцінки результатів навчання після вивчення курсу); самоконтроль (спрямований на самооцінку слухачами якості засвоєння навчального матеріалу курсу). Усі контрольні заходи можуть здійснюватися дистанційно з використанням

можливостей ІКТ (відеоконференцв'язку, форумів, чатів тощо) за умови забезпечення аутентифікації слухачів, які навчаються. Основною формою дистанційних контрольних заходів є тестування з автоматизованою перевіркою результатів або перевіркою викладачем.

Під час створення дистанційних курсів необхідно враховувати і певні технічні аспекти. На особливу увагу заслуговують такі *технічні вимоги* до розроблення ДНК: *доступність* (дає змогу працювати дистанційно, незалежно від місця та часу; головною умовою є підключення до мережі Інтернет); *зручність* (є зручним та швидким у користуванні; розрахований на слухачів із різним досвідом дистанційного навчання); *варіативність* (містить широкий діапазон інформаційно-комунікаційного інструментарію (електронних та неелектронних технологій) для передачі й обміну інформацією, взаємодії, доступу до навчальних та академічних ресурсів тощо; має технічні можливості організувати різні форми навчання); *якісне оформлення та подання навчального матеріалу* з урахуванням психофізіологічних особливостей певної категорії студентів чи слухачів (сприяє якості сприйняття інформації, зменшує час на засвоєння, впливає на міцність знань і тривалість засвоєння інформації); *зворотний зв'язок* (має технічні можливості контролю й оцінювання освітньої діяльності слухачів).

Нині створено велику кількість різноманітних навчальних платформ, що відкривають широкі можливості для створення та розміщення в мережі Інтернет електронних засобів навчання з іноземних мов («Прометей», Lotus LearningSpace, Moodle, WebCT та ін.). Хоча найуспішніше всі технічні вимоги до ДНК можуть бути реалізовані на навчальній платформі Moodle (від англ. *Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*). Ця навчальна платформа є найбільш досконалою і поширеною в Україні та світі системою такого призначення й вирізняється з-поміж інших *адаптивністю* (містить засоби, які постійно розвиваються без перебудови системи, та методи, що забезпечують індивідуалізацію навчання); *довгостроковістю* (відповідає вимогам щодо інформаційних технологій в освіті і надає можливість вносити зміни до дистанційних курсів без перепрограмування); *доступністю*; *економністю* (це безкоштовний, відкритий ресурс) (Коваль, 2012: 238).

Висновки. Таким чином, необхідність розроблення та реалізації ДНК розвитку іншомовної компетентності військових фахівців зумовлена постійно зростаючими потребами ЗС України у фахівцях із функціональним рівнем володінням

іноземною мовою (СМР 2) та неможливістю, з об'єктивних причин, залучити до мовної підготовки в умовах курсового навчання великої кількості військовослужбовців. Аналіз нормативних документів, методичної та наукової літератури уможливив висновок про те, що ефективність ДНК забезпечить дотримання основних положень компетентнісного, комунікативного, суб'єктно-діяльнісного, соціокультурного та контекстного підходів, загальнодидактичних та специфічних методичних принципів, а також певних нормативних, організаційно-методичних і технічних вимог.

ДНК розвитку іншомовної компетентності військових фахівців може бути використаний слухачами денної, заочної та дистанційної форм навчання на всіх етапах їхньої освітньої діяльності під час вивчення іноземної мови, а також іншими категоріями особового складу ЗС України як засіб самоосвіти та вдосконалення іншомовних умінь і навичок.

Розроблення структури дистанційного навчального курсу, добір та організація навчального змісту, розроблення завдань і системи вправ для реалізації навчальних цілей розвитку іншомовної компетентності військових фахівців є перспективою наших подальших розвідок у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1(15). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25/13> (дата звернення: 28.04.2020).
2. Вербицкий А. А., Ильцова М. Д. Инварианты профессионализма: проблемы формирования : монография. Москва : Логос, 2011. 288 с.
3. Гуржій А. М., Карташова Л. А., Лапінський В. В. IT-готовність вчителів іноземних мов: методологія, теорія, технології : навчальний посібник. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2013. 230 с.
4. Жалдак М. І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2011. Вип. 11(18). С. 3–16.
5. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування: колектив : монографія / Т. І. Коваль та ін. ; за заг. ред. Т. І. Коваль. Київ : КНЛУ, 2012. 280 с.
6. Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу ЗС України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних сил України : Наказ Міністерства оборони України від 01.06.2009 № 267. Київ : МО України, 2009. 22 с.
7. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. Дата оновлення: 21.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/ed20150821>. (дата звернення: 28.04.2020).
8. Стасюк В. В. Використання освітніх технологій як напрям покращення якості підготовки військових фахівців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип. 2. С. 142–146.
9. Технологія створення дистанційного курсу : навчальний посібник / В. Ю. Биков та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, В. М. Кухаренка. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.
10. Ягупов В. В. Методологические требования компетентностного подхода в профессиональном образовании. *Вища освіта України: теоретичний і науково-методичний часопис*. 2013. № 1. Дод. 1. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. С. 82–85. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10974/> (дата звернення: 28.04.2020).
11. Ягупов В. В. Методологічні засади дистанційного навчання у системі післядипломної освіти в Збройних силах України. *Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення* : збірник матеріалів I міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16 листопада 2018 р. Київ, 2018. С. 206–214. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.pdf (дата звернення: 28.04.2020).

REFERENCES

1. Bykov, V. Yu. (2010). Suchasni zavdannia informatyzatsii osvity. [Modern tasks of informatization of education]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, Nr 1 (15). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25/13> [in Ukrainian].
2. Verbitskiy, A. A., Ilyazova, M. D. (2011). Invariantyi professionalizma: problemy formirovaniya : monohrafiia [Professionalism Invariants: Forming Issues : monograph]. Moskva : Logos [in Russian].
3. Hurzhii, A. M., Kartashova, L. A., Lapinskiy, V. V. (2013). IT-hotovnist vchyteliv inozemnykh mov : metodolohiia, teoriia, tekhnolohii : navchalnyi posibnyk [IT-readiness of foreign language teachers: methodology, theory, technologies : a manual]. Kyiv : Instytut obdarovanoi dytyny [in Ukrainian].
4. Zhaldak, M. I. (2011). Systema pidhotovky vchytelia do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v navchalnomu protsesi [The system of teacher training for the use of information and communication technologies in the educational process]. Kyiv. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 2. Computer-based learning systems, issue 11 (18), pp. 3–16 [in Ukrainian].
5. Koval, T. I. (Ed.). (2012). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii u navchanni inozemnykh mov dlia profesiinoho spilkuvannia: kolektyv. monohrafiia [Information and communication technologies in foreign language teaching for professional communication: team. monograph]. Kyiv : Kyiv National Linguistic University [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia Kontseptsii movnoi pidhotovky osobovoho skladu ZS Ukrainy ta Planu realizatsii Kontseptsii movnoi pidhotovky osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy : Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 01.06.2009 [On approval of the Concept of language training of the personnel of the Armed Forces of Ukraine and Implementation plan of the Concept of language training of the personnel of the Armed Forces of Ukraine : Order of the Ministry of Defence of Ukraine from 01.06.2009]. № 267. Kyiv : Ministry of Defence of Ukraine [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 25.04.2013 [On approval of the Regulations on distance learning: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 25.04.2013]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/ed20150821> [in Ukrainian].
8. Stasiuk, V. V. (2013). Vykorystannia osvitnikh tekhnolohii yak napriam pokrashchennia yakosti pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv [The use of educational technologies as a direction to improve the quality of training of military specialists] Kyiv. Herald of the National University of Defence of Ukraine: a collection of scientific works, issue 2, pp. 142–146 [in Ukrainian].
9. Bykov, V. YU., Kukhareno, V. M., Syrotynko, N. H., Rybalko, O. V., Bohachkov, YU. M. (2008). Tekhnolohiya rozrobky dystantsiynoho kursu: navchal'nyy posibnyk [Remote Course Development Technology: a manual]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
10. Yahupov, V. V. (2013) Metodolohycheskye trebovanyia kompetentnostnoho podkhoda v professionalnom obrazovanii. [Methodological requirements of the competency approach in vocational education]. Higher education in Ukraine: theoretical and scientific-methodical journal. Nr 1. Dod. 1. Pedagogika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii [Higher school pedagogy: methodology, theory, technologies], pp. 82–85. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10974/> [in Ukrainian].
11. Yahupov, V. V. (2018). Metodolohichni zasady dystantsiinoho navchannia u systemi pislidyplomnoi osvity v Zbroinykh sylakh Ukrainy [Methodological principles of distance learning in the system of postgraduate education in the Armed Forces of Ukraine]. Problemy vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia v osvitnomu protsesi vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv ta mozhyvi shliakhy yikh vyrishennia [Problems of introduction of distance learning in the educational process of higher military educational institutions and possible ways of their solution] : zbirnyk materialiv I-oi mizhn. nauk.-prakt. konf. Kyiv, pp. 206–214. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.pdf [in Ukrainian].